

STORTINGET

Representantforslag 139 S

(2025–2026)

fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Tor Mikkell Wara, Rikard Spets, Morten Stordalen, Pål Morten Borgli, Marius Arion Nilsen og Kristoffer Sivertsen

Dokument 8:139 S (2025–2026)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Tor Mikkell Wara, Rikard Spets, Morten Stordalen, Pål Morten Borgli, Marius Arion Nilsen og Kristoffer Sivertsen om tiltak for mer effektiv og økonomisk utnyttelse av strømmettet

Til Stortinget

Bakgrunn

I dagens usikre verdensbilde er det avgjørende å sikre kraft- og strømmettet til det beste for innbyggere, næringsliv og forsvars- og sikkerhetsformål. Norge har lenge vært på etterskudd med å bygge ut nok nett og ny kraft, og det er derfor nødvendig med både kortsiktige og langvarige tiltak i den tiden vi lever i.

Strømmettet gir samfunnet tilgang til elektrisitet og er avgjørende for industri, næringsliv og hverdagen til folk. Det er i tillegg helt nødvendig for kommunikasjon, matproduksjon, helsevesen, transport, forsvar og forsvarsindustri. Uten god nok tilgang på og distribusjon av kraft vil muligheten for økonomisk vekst og økt livskvalitet bli negativt påvirket.

Rikelig tilgang på ren og rimelig kraft har lenge vært et sentralt konkurransefortrinn for norsk industri og norske bedrifter, også understøttet av tilknytningsplikten. Samtidig ser man at høyere strømpriser i økende grad har blitt normalen, at nettkapasiteten i flere regioner er presset med tilhørende tilknytningskøer, og at utbyggingen av ny kraftproduksjon ikke holder tritt med etterspørselen. Denne utviklingen bidrar til økt usikkerhet for næringslivet, svekker investeringsviljen og kan i

ytterste konsekvens redusere både verdiskaping og arbeidsplasser.

Disse utfordringene gjør seg ikke bare gjeldende for næringslivet, men også for sikkerhetspolitiske formål. I lys av saken knyttet til Ramsund orlogsstasjon, samt tidligere eksempler der forsvarsindustri ikke har fått nødvendig nettilgang, mener forslagsstillerne at det er behov for å åpne for økt bruk av vilkårsstyrt tilknytning. Dette vil kunne sikre tilgang til strømmettet også i områder med kapasitetsbegrensninger og bidra til å ivareta prioritet for Forsvaret, forsvarsindustrien og andre sikkerhetspolitisk kritiske formål.

Forslagsstillerne anser dette som et nødvendig supplerende tiltak utover stortingsvedtak nr. 605 (2024–2025) av 29. april 2025, der Fremskrittspartiet i Dokument 8:106 S (2024–2025) tok initiativ til at forsvarsindustrien og andre kritiske samfunnsfunksjoner med betydning for nasjonale sikkerhetsinteresser skal gis særskilt prioritet i strømmettet. Regjeringens oppfølging har så langt ikke vært tilstrekkelig til å sikre den prioriteringen Stortinget forutsatte.

Økt bruk av vilkårsstyrt tilknytning vil samtidig forutsette større grad av fleksibilitet i forbruket. En slik ordning vil innebære en aksept for kutt i tilgangen til strøm i perioder hvor nettet har en høy belastning. Videre kan det enkelt etableres en frivillig ordning hvor nettleien reduseres i perioden tilgangen er ute. Samtidig må forbrukernes strømtilgang skjermes.

Videre innebærer dagens køsystem for nettilknytning at aktører kan reservere kapasitet uten at dette nødvendigvis gjenspeiler prosjektets modenhet eller realiseringssevne. Dette kan føre til strategisk køposisjonering og unødig binding av nettkapasitet, noe som igjen forsinker eller hindrer gjennomføring av samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter. En ordning

med reservasjonsleie vil bidra til mer effektiv kapasitetsutnyttelse ved å skape insentiver for realistiske bestillinger og bedre fremdrift i prosjektene.

Behovet for tilpasninger understøttes også av Riksrevisjonens funn. I Riksrevisjonens rapport Riksrevisjonens undersøkelse av kapasiteten i strømmettet (Dokument 3:7 (2024–2025)) fremgår det at reguleringen ikke legger til rette for tilstrekkelig rask nettutbygging, og at dagens tilknytningsplikt ikke fungerer i en situasjon med mangel på nettkapasitet. Riksrevisjonen oppsummerer det slik:

- Tilknytningsplikten har i for liten grad sikret at nettet bygges ut i takt med behovet.
- Dagens inntektsregulering gir ikke nettselskapene insentiver til å investere i nettanlegg.
- Kriteriet om samfunnsøkonomisk lønnsomhet ivaretas ikke godt nok i utviklingen av strømmettet.

Videre mener forslagsstillerne at det er nødvendig med en gjennomgang av dagens reguleringsmodell. For at man skal ha en modell som leverer på fremtidens problemstillinger, og som samtidig ser energisystemet i sammenheng, trenger man en ny norsk reguleringsmodell som kan stå seg de neste tiårene. I den forbindelse vil forslagsstillerne vise til forslag fremmet av representanter fra Fremskrittspartiet i Dokument 8:208 S (2024–2025) om et mer effektivt strømmett for økt kapasitet, som ble vedtatt av Stortinget 13. juni 2025, jf. vedtak nr. 1079 (2024–2025), og påpeke regjeringens manglende leveranse også her:

«Stortinget ber regjeringen igangsette arbeidet med en reform av nettreguleringen som skal sikre mer nett raskere, økt kapasitet i nettet og at man raskere får tilgang på økt kapasitet, og komme tilbake til Stortinget med en sak om hvordan man skal oppnå dette.»

En slik ny reguleringsmodell for fremtiden må levere på tilstrekkelig nettkapasitet, sikre en effektiv drift av nettselskapene og holde kostnadene for sluttbrukerne på et så lavt nivå som mulig.

Et sentralt element i en slik modell vil være hvordan nettutbygging planlegges og igangsettes. Forslagsstillerne mener at dagens nettutbyggingsprosess i for stor grad er innrettet slik at planleggingen igangsettes først etter at etterspørselen er tilstrekkelig dokumentert. Dette bidrar til unødige tidsforsinkelser i utbyggingen av ny nettkapasitet. Dersom kapasiteten skal kunne møte forventet etterspørsel, bør de eksisterende kravene til dokumentasjon før planleggingen kan starte, vurderes justert. I flere tilfeller vil det være hensiktsmessig at nettselskapene i forkant kartlegger og planlegger nettutbygging i områder hvor det med rimelig grad av sikkerhet kan forventes økt behov for nettilknytning. Etter forslagsstillerne vurdering vil dette kunne redusere tiden fra forespørsel om tilknytning til faktisk nettilgang.

Videre er det avgjørende at reguleringen også gir insentiver til teknologiinvesteringer. For å oppnå en bedre utnyttning av nettet trengs ny teknologi. Likevel gis det i dag ikke output i reguleringen for slike investeringer – kun for fysisk nett i inntektsrammereguleringen. Eksempelvis tilrettelegges det ikke i stor nok grad for nødvendige teknologiinvesteringer som overvåkingsteknologi og tiltak som i den sammenheng gjør det mulig for nettselskapene å «kjøre nettet hardere», uten at man risikerer varmgang og feil.

Rammevilkårene påvirkes imidlertid ikke bare av reguleringen, men også av selskapsstrukturen i sektoren. Norge har i dag om lag 70 nettselskaper. Selv om dette representerer en reduksjon sammenlignet med situasjonen for ti år siden, mener forslagsstillerne at antallet fortsatt er høyt. Nettselskapene varierer betydelig i størrelse, noe som kan ha betydning for tilgang til kompetanse, fagmiljøer og kapital samt muligheten til å realisere kostnadsgevinster gjennom stordriftsfordeler og andre synergier. Etter forslagsstillerne vurdering er dette forhold av vesentlig betydning for en effektiv nettutvikling og for å sikre sluttbrukerne lavest mulig nettleie.

Saksbehandlingstiden hos Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) er i dag for lang og bidrar til betydelige ledetider i nettutbyggingen. Dersom målet er raskere kapasitetsutvikling, må prosesser og rutiner innrettes slik at både mindre nettetableringer og større transmisjonsprosjekter kan behandles vesentlig raskere. En klar målsetting må være at mindre nettetablering gjøres raskere, og at større utbygginger i transmisjonsnettet reduseres vesentlig.

Kapasitetsproblemene er allerede betydelige. Selv om endringer i reguleringsmodellen er nødvendige, vil slike tiltak ta tid. Det er derfor avgjørende å sikre bedre utnyttelse av eksisterende nettkapasitet.

Dersom dagens reguleringer og lover legges til grunn, er nettkapasiteten full. Samtidig er det et potensial for å utnytte nettet enda bedre, men da må nettselskapene ta mer risiko.

Mange nettselskaper opererer i dag etter N-1-prinsippet. Det betyr at utfall av en komponent ikke skal føre til at forbruk kobles ut. Samtidig er det i flere tilfeller hensiktsmessig å fravike N-1-prinsippet. Særlig siden det å gå fra N-1 til N-0,9 frigjør mer kapasitet i nettet.

Dersom nettselskapene i større grad får anledning til å inngå flere kontrakter på vilkår, kan dette medføre at nettselskapene kan drifte nettet mer fleksibelt, og at flere kan få tilgang til kraft. Flere næringslivsaktører er også positive til dette.

I dag tar nettselskapene relativt lav risiko. Bakgrunnen for det er at selskapene ved strømbrydd blir straffet med en KILE-kostnad (kvalitetsjusterte inntektsrammer ved ikke-levert energi). Insentivene i KILE-ordningen blir gitt i form av en inntektsreduksjon, slik at over-

skuddet i nettselskapene blir redusert når det oppstår avbrudd.

Det at nettselskapene har insentiv til å bygge og drive nettet med en samfunnsøkonomisk optimal leveringspålidelighet, har vært en styrke i det norske kraftsystemet. Men det er nå tid for å anerkjenne at dagens ekstraordinære situasjon krever større grad av fleksibilitet for økt samfunnsgevinst og ikke minst for å kunne møte de sikkerhetsmessige utfordringene som Norge står overfor.

Det er hensiktsmessig å endre KILE-ordningen for å gi nettselskapene insentiver til å utnytte nettet bedre og «kjøre nettet hardere». En endret modell der kostnaden ved avbrudd, ikke påløper før etter 15 minutter med avbrudd, kan i så måte bidra til bedre utnyttelse av nettet. Eksempelvis kan det gi nettselskapene mulighet til å koble flere på nettet uten å bli straffet økonomisk, samtidig som det fortsatt vil være insentiver til å drive nettet med høy leveringssikkerhet.

Dersom flere kobles på nettet, vil husholdningenes og næringslivets nettleiekostnad gå ned, da kostnadene fordeles på flere aktører. I noen områder kan det medføre at behovet for å bygge ut nytt nett blir mindre eller forsvinner, noe som igjen vil medføre at nettleiekostnaden ikke vil øke.

I tillegg er potensialet for fjernvarme i storbyene stort. En økt satsing på fjernvarme vil redusere det fremtidige behovet for kraft- og nettutbygging. Ettersom nettselskapene har leveringsplikt, betyr det at en selv kan velge bort fjernvarme. I dagens situasjon med et økende kraftbehov og for lite nettkapasitet er forslagsstillerne av den oppfatning at det vil være hensiktsmessig å pålegge nettselskapene å vurdere tilgangen og tilgjengeligheten på fjernvarme før det gis tilknytning til nettet, nettopp fordi det vil bety en økt tilgang på en effektiv oppvarmingskilde. Dette vil redusere både kraft- og kapasitetsbehovet og bidra til et mer sammenhengende energisystem.

Forslagsstillerne viser til at THEMA Consulting har gjort beregninger som viser at fjernvarme reduserer behovet for nettinvesteringer med opptil 12 mill. kroner per MW fjernvarmekapasitet. Dette tilsvarer omtrent 25 til 40 øre per kWh levert fjernvarme i systemverdi på grunnlag av unngåtte eller utsatte nettinvesteringer.

Samtidig er det problematisk at CO₂-avgiften gjør det mindre lønnsomt å brenne norsk avfall i Norge. Fjernvarmeselskapene har gått fra å være virksomheter med sunn drift til å bli tapssluk. I dag er det slik at Sverige har et annet prismsmarked for avfallsbrenning enn Norge, og at det derfor lønner seg å sende avfall fra Norge til Sverige. Samtidig kan lønnsomheten i Norge økes dersom norske avfallsforbrenningsanlegg slipper CO₂-avgift. Forslagsstillerne mener at det er hensiktsmessig at norsk avfall håndteres ved norske avfallsforbrennings-

anlegg, som er blant de beste i verden også med tanke på klimagassutslipp.

I tillegg viser forslagsstillerne til at NVE på vegne av regjeringen prioriterer vilkårsrevisjon av vannkraftverkene, med redusert kraftproduksjon som resultat. Sveriges regjering senker derimot miljøkravene for vannkraften for å sikre nok kraftproduksjon. EU-retten gir muligheter for unntak, slik at lavere krav kan utnyttes fullt ut. Det betyr at NVE både kan spare ressurser som kan prioriteres til mer effektiv søknads- og konsesjonsbehandling, og samtidig unngå at Norge får mindre kraftproduksjon.

Forslagsstillerne viser videre til at det er flere selskaper som stiller seg i kø for å få kraft uten nødvendigvis å gjennomføre prosjektet de ber om kraft til. Det skaper en kunstig propp i systemet. Derfor er det nødvendig med en mekanisme som motvirker en slik kunstig kø. I så måte vil det være formålstjenlig å innføre en reservasjonsleie i nettkøen hvor beløpet tilbakebetales dersom kraft tildeles og prosjektet gjennomføres.

Videre viser forslagsstillerne til at EU vurderer å ta større deler av flaskehalsinntektene som i dag brukes på å redusere nettleien for forbrukere og næringsliv i Norge, for å tildele dette til oppgraderinger og utbygging av strømmettet i EU. I et slikt tilfelle hvor EU beslutter en løsning som ikke ivaretar norske interesser, mener forslagsstillerne det er naturlig at regjeringen vurderer å benytte reservasjonsretten etter EØS-avtalen art. 102.

Avslutningsvis vil forslagsstillerne peke på at dagens regelverk for områdekonsesjoner innebærer at også mindre tiltak som i utgangspunktet bør kunne gjennomføres innenfor konsesjonen, krever behandling hos NVE. Dette fører til økt tidsbruk og forsinkelser i nettutviklingen, svekker nettselskapenes evne til å respondere raskt på kapasitetsbehov og kan forlenge perioder med kapasitetsbegrensninger og nettkøer. Økt handlingsrom innenfor områdekonsesjonen vil kunne bidra til mer effektiv kapasitetsutnyttelse, raskere gjennomføring av nødvendige tiltak og et mer fleksibelt strømmett.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen sørge for at saksbehandlingstiden hos NVE for mindre nettetableringer reduseres kraftig med et mål om at saksbehandlingstiden for større utbygginger på transmisjonsnettet vesentlig reduseres, og at prosesser og rutiner endres deretter for å sikre mer nett raskere.
2. Stortinget ber regjeringen pålegge nettselskapene å undersøke fjernvarmekapasiteten i de områdene hvor man vet at det er fjernvarmeinfrastruktur, før

man eventuelt gir kunden tilknytning til strømnettet, for å sikre at man utnytter energiressursene best mulig, for å forhindre bygging av dobbel infrastruktur og for å sikre nettkapasitet til dem som trenger det.

3. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å fjerne CO₂-avgiften for norske avfallsforbrenningsanlegg.
4. Stortinget ber regjeringen gjøre de nødvendige endringene i inntektsrammen, slik at nettselskapene får dekning for investering og drift av ny teknologi som kan bidra til å utnytte nettet bedre.
5. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til tiltak for å redusere antall nettselskaper.
6. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om nødvendige endringer i energiloven og tilhørende forskrifter som kreves slik at enkle linjesaker i samme trasé og arbeid innenfor samme inngjerdede områder ikke skal være søknadspliktig.
7. Stortinget ber regjeringen forenkle saksbehandlingen av nye konsesjonssøknader i NVE for både nett- og kraftutbygging.
8. Stortinget ber regjeringen sette behandlingen av vilkårsrevisjoner av vannkraftverkene på pause i tre år.
9. Stortinget ber regjeringen legge til rette for at konsesjonsbehandling av små-, mini- og mikrokraftverk

overføres til kommunale og regionale nettselskaper, og sørge for at det legges til rette for rask kapasitetsøkning i områder med dårlig strømforsyning.

10. Stortinget ber regjeringen åpne for at tilkobling til strømnett på vilkår for næringslivet kan brukes i større grad enn i dag, særlig med henblikk på å sikre tilgjengelig kapasitet for forsvar, forsvarsindustri og andre sikkerhetspolitiske formål.
11. Stortinget ber regjeringen legge til rette for fleksible energiløsninger, herunder unntak fra forbudet mot fossil fyring, for å redusere belastningen på strømnettet i perioder med høy etterspørsel.
12. Stortinget ber regjeringen innføre en ordning med reservasjonsleie i nettkøen, slik at nettkapasitet i større grad tildeles aktører med reelle og modne prosjekter, og for å motvirke køposisjonering og unødig binding av kapasitet.
13. Stortinget ber regjeringen vurdere å benytte reservasjonsretten dersom EU innfører en avgift på flaskehalsinntektene på strømnettet hvor Norge kommer dårlig ut.
14. Stortinget ber regjeringen forenkle regelverket for områdekonsesjon, slik at nettselskapene gis økt handlingsrom til å gjennomføre tiltak innenfor konsesjonen, herunder mindre justeringer, nettførsterkninger og kapasitetsøkende tiltak som i dag krever behandling hos NVE.

26. februar 2026

Sylvi Listhaug

Tor Mikkjel Wara

Rikard Spets

Morten Stordalen

Pål Morten Borgli

Marius Arion Nilsen

Kristoffer Sivertsen

